

Studie 8/2023

Rozdíly nákladnosti vysokoškolského výzkumu mezi vědními oblastmi: Jak moc se liší od „KENů“ ve výuce?¹

ČERVEN 2023

MARTIN SRHOLEC

Shrnutí

- Na téma nízkých mezd v oblasti sociálních a humanitních věd bylo v poslední době hodně řečeno a napsáno. Akademici proti tomu už i demonstrovali v ulicích a začalo se dokonce mluvit o stávce. Ačkoliv řešení vypadá v nedohlednu, jeden pozitivní výsledek tomu nelze upřít. Začalo se totiž konečně mluvit o tom, jestli tzv. koeficienty ekonomické náročnosti (KEN), podle kterých již třicet let rozděluje MŠMT hlavní část dotace na vysokoškolskou výuku, nepotřebují aktualizovat.
- Cílem této studie je porovnat rozptýl těchto KENů s rozdíly v nákladnosti akademické činnosti, která má k vysokoškolské výuce nejbližší, což je bezesporu výzkum a vývoj (VaV). Nesnažíme se spočítat nové KENy – což by bylo žádoucí, ale není v rámci nám dostupných dat a zdrojů proveditelné – nýbrž alespoň rámcově zjistit, do jaké míry se současné KENy liší od proporcí pozorovaných ve VaV.
- Používáme k tomu volně dostupné statistiky VaV z Eurostatu a Českého statistického úřadu, které poskytují data odděleně za sektor vysokých škol a souběžně v rozdělení podle vědních oblastí, což umožňuje srovnat situaci v sociálních a humanitních vědách (SHUV) a ostatních (přírodních, lékařských, technických a zemědělských) vědách. Navíc využíváme i údaje o mzdách na fakultách a vysokoškolských ústavech ze statistické ročenky školství MŠMT, které jsme rozdělili mezi vědní oblasti.

¹ Tato studie reprezentuje pouze názor autora, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Studie vznikla díky dotaci Akademie věd České republiky na činnost Centra analýz výzkumu, vývoje a inovací (RaDIAC). Za cenné komentáře a rady děkuji Matěji Bajgarovi, Štěpánu Jurajdovi, Tomáši Koprřivovi, Martinu Manovi, Danielu Münichovi, Vlastimilu Růžičkovi a Marku Štampachovi. Veškeré případné nepřesnosti a chyby jdou na vrub autora.

- Výsledky ukazují, že ačkoliv v minulosti platilo, že je podstatně méně nákladné dělat vysokoškolský VaV ve SHUV než ostatních vědních oblastech, v posledních letech se tento rozdíl výrazně zmenšil a přiblížil k proporcím ve vyspělých západoevropských zemích, kde v tomto velký rozdíl nikdy nebyl. Ve mzdách za VaV činnosti obecně anebo ve mzdách konkrétně vědeckých pracovníků již dokonce na vysokých školách žádný rozdíl mezi SHUV oblastí a souhrnem ostatních vědních oblastí není, tj. mzdy za VaV se již mezi nimi v průměru neliší.
- Nicméně mediánový KEN studijních programů v SHUV oblasti je 1,2, zatímco v souhrnu ostatních vědních oblastí vychází 2,25. To znamená, že SHUV programy obvykle dostávají 1,875násobně menší dotaci na studenta. Pokud by byly mzdové náklady na výuku v obou oblastech stejné, musely by být nemzdové (všechny ostatní) náklady v typickém SHUV programu 15násobně menší, abychom se při jinak běžných nákladových proporcích dopočítali takového rozdílu v KENech. Přitom pokud by nákladové proporce ve výuce odpovídaly situaci ve VaV, vycházel by typický KEN v SHUV oblasti jen 1,33násobně menší než v ostatních oblastech.
- Z toho plyne, že současný rozptyl KENů vypadá výrazně přestřelený v neprospěch studijních programů v SHUV oblasti, a že nastal nejvyšší čas je přepočítat v souladu se současnou ekonomickou realitou. Každým dalším rokem, kdy zůstávají KENy beze změny, je vysokoškolská výuka v SHUV oblasti podfinancovaná a musí být buď dotovaná z jiných zdrojů anebo je odsouzena třít bídu s nouzí.

Study 8/2023

Differences in the Costs of Research in Higher Education across Scientific Fields: How Different Are They from „KENs“ in Teaching?²

JUNE 2023

MARTIN SRHOLEC

Summary

- Much has been said and written recently about low wages in the social sciences and humanities. Academics have demonstrated in the streets about it, and there has even been talk of a strike. Although a solution seems to be out of sight, one positive outcome cannot be denied. Discussion has finally begun on whether the so-called „koefficienty ekonomické náročnosti“ (KEN), on the base of which the Ministry of Education, Youth and Sports (MEYS) distributes the main part of the subsidy for teaching in higher education over the past thirty years needs to be updated.
- This study compares the dispersion of KENs with the differences in costs of the academic activity closest to higher education teaching, which is undoubtedly research and development (R&D). We are not attempting to recalculate the KENs - which would be desirable, but is not feasible with the data and resources available to us - but at least to approximate the extent to which current KENs differ from the costs observed in R&D.
- We use publicly available R&D statistics from Eurostat and the Czech Statistical Office, which provide data separately for the higher education sector, broken down by scientific fields, allowing us to compare the situation in the social sciences and humanities (SSH) and other (natural, medical, technical and agricultural) sciences. We also use the data on wages at faculties and higher education institutes from the MEYS's Statistical Yearbook of Education, which we have divided among the scientific fields.

² This study represents the author's own views and not the official position of the Czech Academy of Sciences' Economics Institute nor that of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE). The study was produced with support from the Czech Academy of Sciences as part of its Center for Research, Development and Innovation Analysis programme (RaDIAC). I would like to thank Matěj Bajgar, Štěpán Jurajda, Tomáš Kopřiva, Martin Mana, Daniel Münich, Vlastimil Růžička, and Marek Štampach for their help, helpful comments, and suggestions. All remaining omissions and errors are my own.

- The results show that, although in the past it was considerably less expensive to perform higher education R&D in SSH than in other science areas, in recent years this difference has narrowed considerably and now approaches the levels in advanced Western European countries, where there was never much cost difference between SSH and other fields. In fact, there is no longer any difference in wages for R&D activities in general or in the wages of researchers at higher education institutions between the SSH area and the aggregate of other scientific areas, i.e., R&D wages no longer differ on average between them.
- However, the median KEN of study programmes in the SSH area is 1.2, while in the aggregate of other science areas it comes out to 2.25. This means that SSH programmes typically receive 1.875 times lower subsidies per student. If the wage costs of teaching in both fields were the same, the non-wage (all other) costs in a typical SSH program would have to be 15 times lower to justify such a difference in KENs, given otherwise ordinary cost proportions. If the cost proportions in teaching were to match the situation in R&D, the typical KEN in the SSH area would come out only 1.33 times smaller than in the other areas.
- From this, it follows that the current dispersion of KENs seems to be significantly skewed to the disadvantage of study programmes in the SSH area, and it is high time to realign them with current economic reality. With each year that the KENs remain unchanged, higher education in the SSH area is underfunded and must either be subsidized from other sources or doomed to rub shoulders with destitution.